

Saavutettavuus on huomioon ottamista

Veijo Nikkanen

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry / Selko-e

Internet parantaa saavutettavuutta, osallisuutta ja palveluita

- tieto saatavilla 24 tuntia vuorokaudessa
- hakupalveluiden avulla tieto löytyy laajalti
- tietoa voidaan vertailla
- palveluita voidaan perustaa pienemmille ryhmille
- kynnys osallistua laskee
- helppous oman äänen esille saamiseen
- yhteydenpito ja tiedon jako helpottuu

Esteetön vai saavutettava

Kaksi samansisältöistä sanaa

Ihmiset käyttävät sanoja halutessaan korostaa jotakin!

Esteetön – konkreettinen, negatiivinen, aistien avulla havaittava

Saavutettava – abstrakti, positiivinen, tavoite, ymmärtämisen kautta havaittava

Selko-e:n käyttämä määritelmä saavutettavuuteen

- Hyvä saavutettavuus on sitä kun palvelua käyttäessään ei edes huomaa käyttävänsä sitä.
- Palvelu ei ole saavutettava, mikäli sitä ei pysty käyttämään.

Saavutettavuus on jokaiselle hyvin yksilöllinen asia.

Saavutettavuuden osa-alueita I

- fyysinen saavutettavuus
- sosiaalinen saavutettavuus
- mentaalinen saavutettavuus
- organisatorinen saavutettavuus
- taloudellinen saavutettavuus
- virtuaalinen saavutettavuus
- psyykkinen saavutettavuus
- teknologinen saavutettavuus

Saavutettavuuden osa-alueita II

- asenteellinen saavutettavuus
- fyysinen saavutettavuus
- saavutettavuus eri aistien avulla
- tiedollinen saavutettavuus
- tiedotuksen saavutettavuus
- kulttuurinen saavutettavuus
- taloudellinen saavutettavuus
- päätöksenteon saavutettavuus

(Museums and Galleries Commission, vuodesta 2000 The Museums, Libraries and Archives Council)

Saavutettavuuden tasot tai ehdot

- Selko-e:n tapa nähdä saavutettavuus

1. Esteettömyys

- kykenee pääsemään palveluihin käsiksi

2. Fyysinen saavutettavuus

- pystyy käyttämään vaadittuja teknologioita

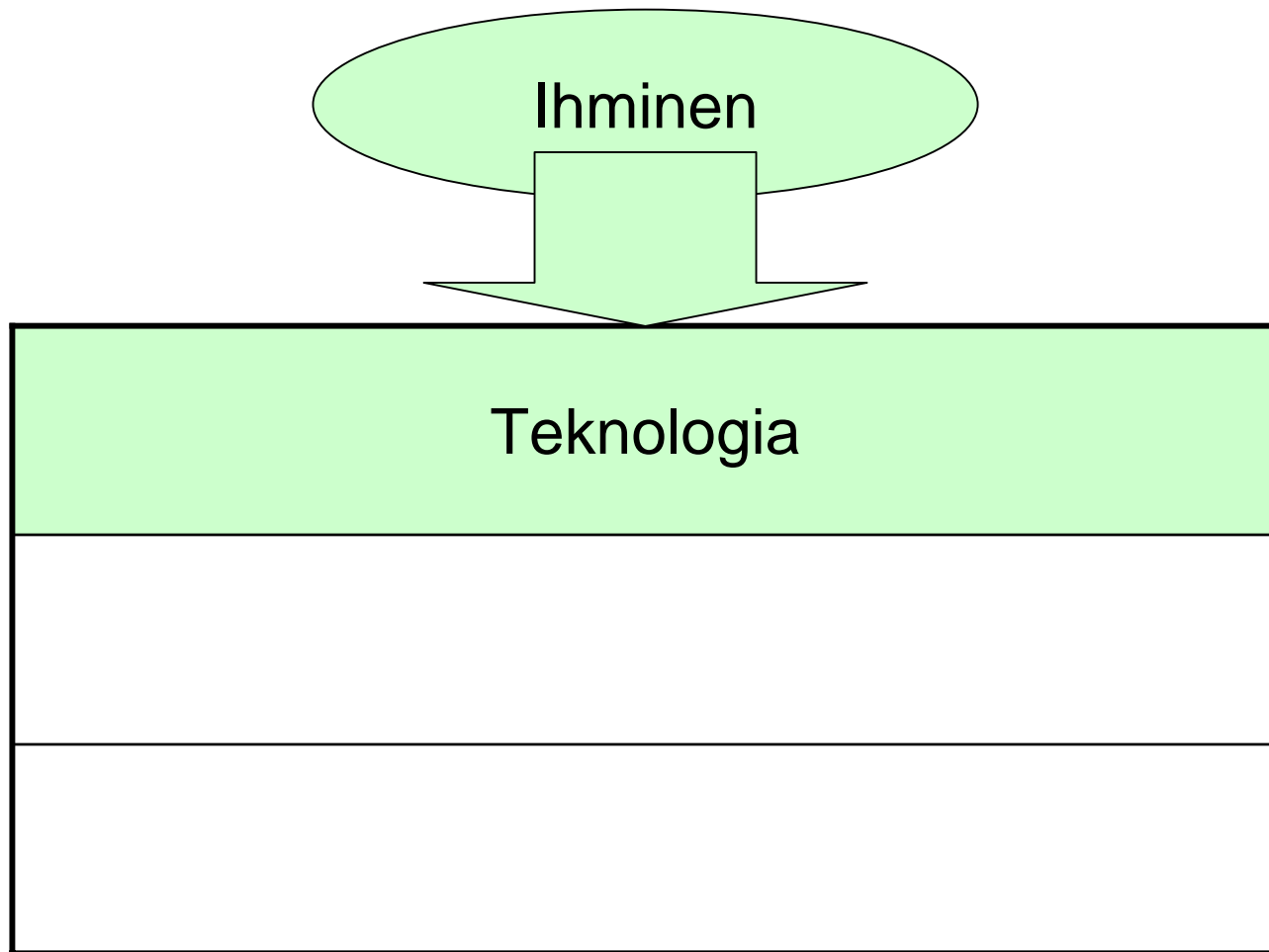
3. Sisällöllinen saavutettavuus

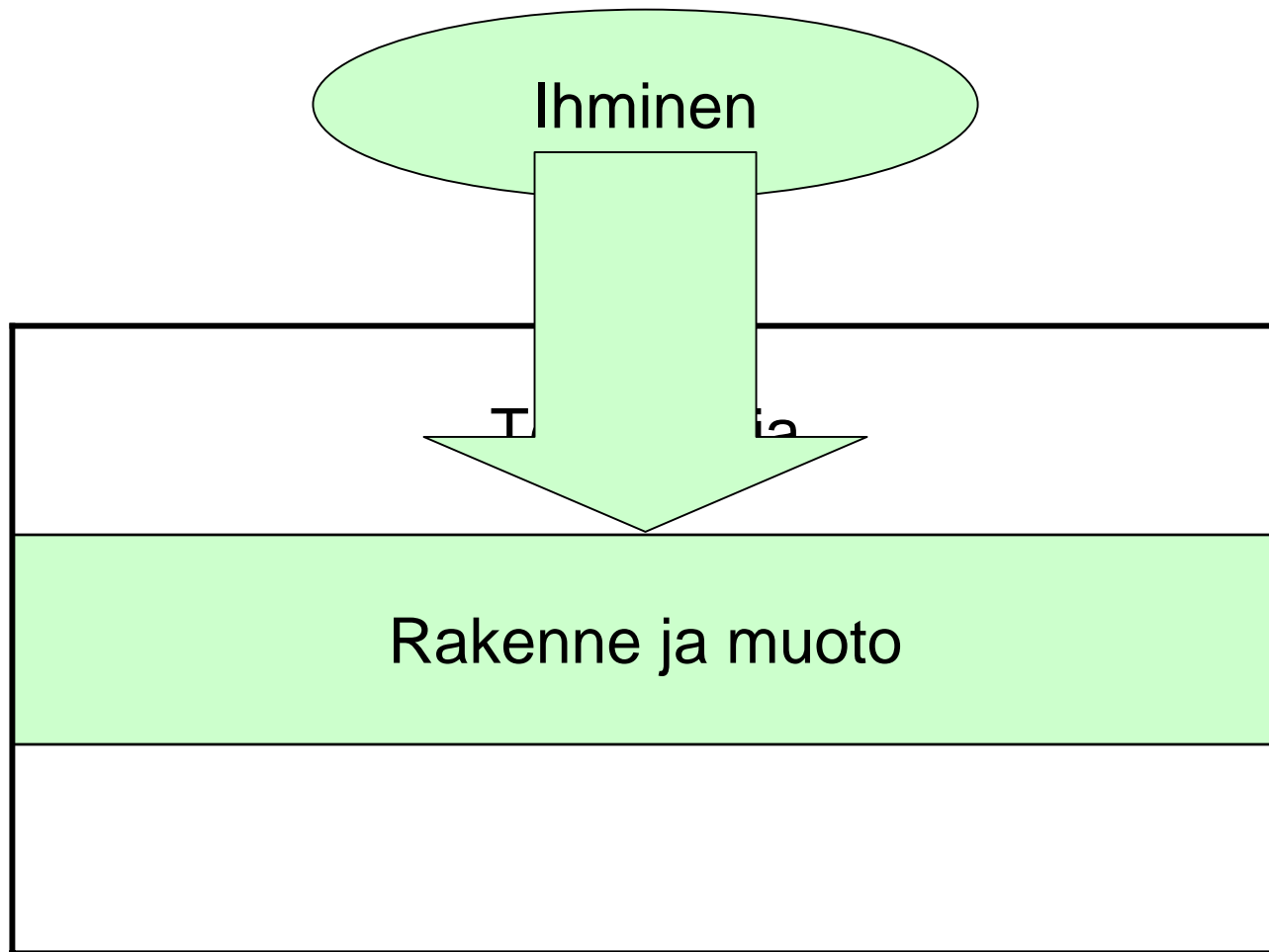
- ymmärtää ja pystyy hyödyntämään palvelun sisältöjä

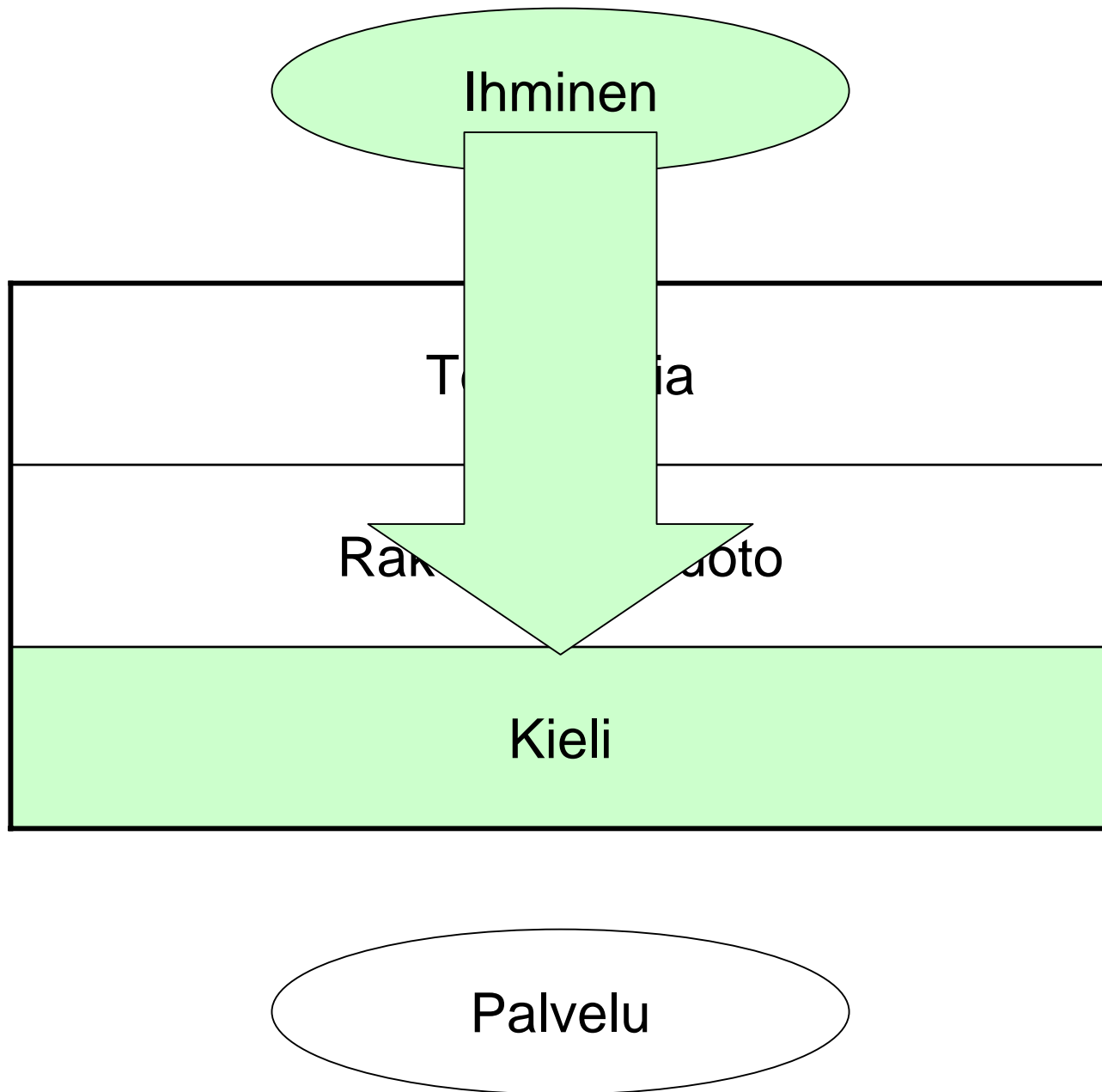
Ihminen

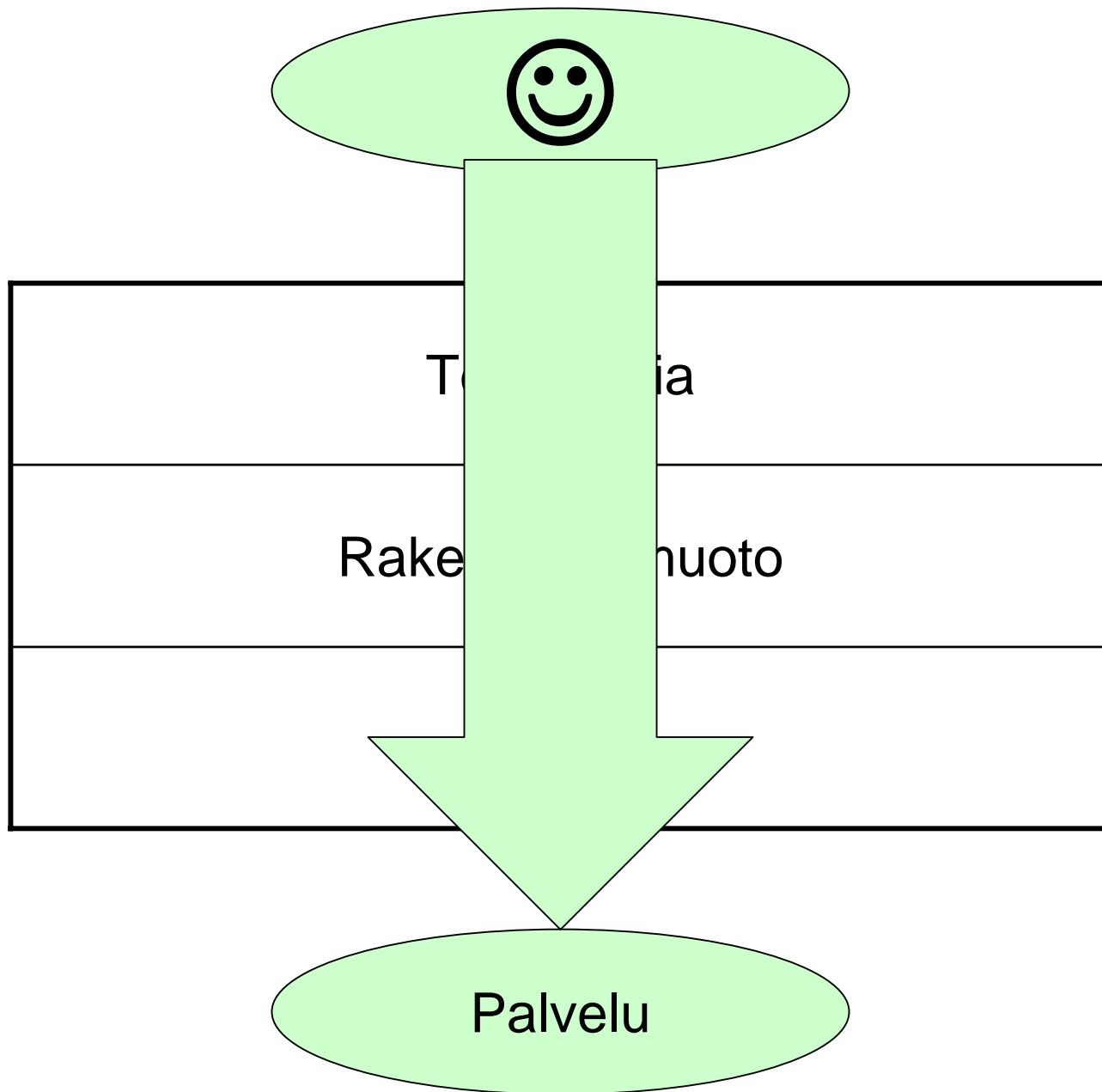

Palvelu

Selkokieli

Selkokielen määritelmä

Selkokieli on mukautettua kieltä, jonka sisältö, sanasto ja rakenne on luettavampaa ja ymmärrettävämpää kuin yleiskieli. Sen tarkoitus on auttaa ihmisiä, joiden on vaikea lukea ja / tai ymmärtää yleiskieltä. (Selkokeskus)

Selkokielen tekstin kirjoittaminen

(Guidelines for Easy-to-read Material, ILSMH European Association 1998)

Seuraavat ohjeet ovat väljästi tulkittavia neuvoja, joiden on tarkoitus keskittää tekstintekijöiden huomio muutamiin tärkeisiin näkökohtiin, jotka tekevät tekstistä selkeämpää.

1. Määritä julkaisusi tavoite.

Määritä kohderyhmä ja lukijaryhmä

Mitä haluat sanoa, ja miksi sanoma on tärkeä kohderyhmän ihmisille?

2. Päätä sisällöstä.

Tee lista julkaisusi avainkohdista.

Jos Sinulla on valmis teksti, jonka haluat kääntää selkokieleiseksi, etene seuraavasti:

1. Valitse se tekstin kohta, joka on tärkein kohderyhmällesi
2. Tee jokaisesta valitsemastasi kappaleesta yhden tai kahden lauseen mittainen yhteenveto.
3. Tarkista, seuraavatko yhteenvetosi loogista rakennetta.
4. Tarkista, että yhteenvetosi kattavat pelkät avainasiat. Poista kaikki teksti, joka ei tue julkaisusi päätavoitetta.

3. Luonnosteleva teksti

Kirjoita helppolukuinen teksti perusasiat pohjalta

Käytä helppotajuista, suorasanaista kieltä.

- Käytä yksinkertaisimpia sanoja yksinkertaisimmalla mahdollisella tavalla. Vältä monimutkaisia rakenteita ja abstrakteja käsitteitä. Jäsentele asiat selkeästi.

Vältä abstrakteja ilmaisuja.

- Jos sinun on käytettävä abstrakteja käsitteitä, selitä ne konkreettisilla esimerkeillä auttaaksesi ihmisiä ymmärtämään niiden tarkoituksen.

Käytä lyhyitä, jokapäiväisiä puhekielen sanoja.

- Vältä pitkiä sanoja joita on vaikea hahmottaa tekstistä ja lausua. Käytä sanoja jotka ovat tavanomaisia kohderyhmäsi jokapäiväisessä kielenkäytössä. Ole kuitenkin tarkkana ja käytä aikuisten kieltä kirjoittaessasi aikuisille ihmisille!

Käytä paljon persoonaan viittaavia sanoja.

- Puhuttele lukijoitasi suoraan käyttäen persoonapronomineja: ”Sinulla on oikeus...” on aina parempi ilmaisu kuin ”Palvelujen käyttäjillä on oikeus...”.

Viljele käytännön esimerkkejä:

- Käytännön esimerkit auttavat ihmisiä ymmärtämään abstrakteja käsitteitä ja suhteuttamaan informaatiota heidän omaan elämäänsä.

Puhuttele lukijoita kunnioittavasti.

- Käytä aikuista kieltä, kun kirjoitat aikuisille. Harkitse, milloin on sopivaa käyttää sinuttelu- ja teitittelymuotoja.

Käytä lähinnä lyhyitä lauseita.

- Sido lauseet toisiinsa loogisesti.

Esitä yksi ajatus yhdessä lauseessa.

- Älä yritä kattaa yhdellä lauseella enempää kuin yksi asia tai ajatus. Käytä suoraa sanajärjestystä.

Käytä myönteistä kieltä.

- Vältä kielteisiä ilmaisuja ja kieltomuotoja, sillä niiden on taipumus saattaa lukija ymmälle.

Käytä mieluummin aktiivi- kuin passiivilauseita.

- Tee dokumentistasi niin aktiivinen ja kiinnostava kuin mahdollista. Yleensä verbien aktiivimuotojen käyttö tekee tekstistä elävämmän ja vähemmän monimutkaisen.

Älä oletta, että lukijalla on aikaisempaa tietoa aiheestasi.

Käytä samoja sanoja johdonmukaisesti.

- Käytä aina samaa sanaa kuvatessasi samaa asiaa
- silloinkin, kun toisto vaikuttaa tekstin tyyliin kielteisesti.

Pidä välimerkkien käyttö yksinkertaisena.

- Vältä puolipistettä, yhdysviivaa ja pilkkua.

Vältä vaikeita sijamuotoja.

- Muodot kuten saattaisi, pitäisi, tulee olla, nähdäkseni jne. ovat epämääräisiä ja hämmentäviä.

Ole varovainen sanontatapojen ja vertauskuvien kanssa, elleivät ne ole hyvin yleisiä.

Ole varovainen lukusanojen kanssa.

Älä käytä laina- tai vierasperäisiä sanoja.

- Jos vaikean sanan käyttöä ei voi välttää, koska se on osa yleiskieltä, selitä se.

Vältä viittauksia tekstin toisiin kohtiin.

**Jos mahdollista, mainitse yhteystietoja
lisäinformaation hankkimista varten.**

**Vältä erityissanastoa, lyhennyksiä ja alkukirjainten
käyttöä.**

4. Tarkista, ymmärtävätkö lukijat luonnostelemasi tekstin.

- Pyydä joitakin kohderyhmään kuuluvia ihmisiä lukemaan luonnoksesi ennen kuin se julkaistaan.

5. Korjaa ja parantele tekstiä.

6. Tarkista vielä kerran.

Miksi kannattaa parantaa saavutettavuutta?

1. Tasa-arvo
2. Kaikille hyvä - palvelut paranevat
3. Palvelun tekninen ja rakenteellinen parantaminen helpottaa sivujen löytymistä ja lisää käyttöä
4. Sivuston tekninen yhteensopivuus on välttämätöntä joillekin käyttäjäryhmille ja mahdollistaa erilaiset päätelaitteet
5. Tulevaisuudessa lakisääteistä?
6. Palvelujen tehokkuus paranee, jää aikaa oikeisiin töihin

Selkotaitossa...

- teksti on ladottu oikealta liehuksi
- ei mielellään käytetä tavujakoja
- yksi lause tai ajatus yhdelle riville
- peruskirjasin on tavallista suurempi (12-16 pistettä)
- merkkimäärä rivillä on tavallista pienempi
- kannattaa käyttää tavallisia, tuttuja kirjasimia
- vältetään kursiivin ja versaalin käyttöä leipätekstissä

Selkotaitossa...

- rivien välit ovat tavallista suurempia
- palstan leveys määräytyy kirjasimen koon mukaan
- autetaan lukijaa väli- ja ala-otsikoilla
- jaetaan ja pilkotaan teksti sopiviin kokonaisuuksiin
- lukijaa autetaan muotoiluilla, luetteloilla, listoilla
- käytetään muisti ja tarkistuslistoja helpottamaan loogisen kokonaisuuden oppimista

Kirjoja verkkojulkaisusta:

Hatva, Anja: Verkkografiikka

Nielsen, Jakob & Tahir, Marie: Kotisivun suunnittelu

Sinkkonen, Kuoppala, Parkkinen, Vastamäki: Käytettävyyden psykologia

Parkkinen, Jarmo: Hyvään verkkopalveluun!

Kirjallisuutta kielestä ja typografiasta:

Itkonen, Markus: Typografian käsikirja

Itkonen, Terho: Uusi kieliopas

Sainio, Ari (toim.): Selkoa selkokielestä

Virtanen, Hannu (toim.): Selko-opas

Leskelä, Leealaura (toim.): Toisin sanoen, selkokielen teoriaa ja käytäntöä

Kirjoja verkkopalvelujen saavutettavuudesta:

Flanders, Vincent: Son of Web design that suck

Holmes, Merlyn: Web usability and navigation

Holzschlag, Molly E.: Color for Websites

Johnson, Jeff: Web Bloopers

Krug, Steve: Don't Make Me Think: A Common Sense Approach to Web Usability

Thatcher, Jim & Co: Constructing Accessible Web Sites

Linkkejä verkkosivujen saavutettavuudesta:

Selko-e-projektin saavutettavuus sivut - www.selko-e.fi/saavutettavuus

Jakob Nielsenin kotisivut - www.useit.com

World Wide Web Consortium (W3C) - www.w3.org (www.w3c.tut.fi - Suomen toimisto)

Viewable with Any Browser Campaign - www.anybrowser.org/campaign

Vincent Flandersin kotisivut - www.webpagethatsuck.com

Suomen Design for All –verkosto - www.stakes.fi/dfa-suomi

Julkishallinnon verkkopalvelun suunnittelun ja toteuttamisen ohjeet
- www.jhs-suositukset.fi/suomi/jhs129

Tee se helpoksi, Euroopan Yhteisön selkokieli-ohjeisto
- www.cs.tut.fi/~jkorpela/helpoksi.html

Saavutettavuuden lähteillä verkossa

Julkisten verkkopalvelujen laatusuositukset

-www.laatuverkkoon.fi/laatuverkkoon/laatukriteerit

Mielonen, Samu, Hintikka, Kari A.: Web-palveluiden käytettävyys ja tuotanto

-www2.uiah.fi/mediastudio/survey4

Korpela, Jukka K: WWW-sivut jokaiselle sopiviksi

-www.tieke.fi/mp/db/file_library/x/IMG/13104/file/esteettomyysopas.pdf

Pakarinen, Mikko: Monikulttuurisuus ja tietoyhteiskunta

-www.sitra.fi/Julkaisut/raportti36.pdf

Kohti esteetöntä viestintää: Toimenpideohjelma

-www.mintc.fi/oliver/upl400-OS%201_2005.pdf

W3C:n Web Content Accessibility Guidelines 1.0 eli Verkkosisällön saavutettavuusohjeet suomennettuina

www.intermin.fi/intermin/hankkeet/juhta/home.nsf/pages/06D2E977451D62FFC2256C1300392172?Opendocument

Selko-e

kiittää ja toivottaa saavutettavaa
päivänjatkoa!

Selko-e-projekti
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
Pinninkatu 51
33100 TAMPERE
www.selko-e.fi